

VICTOR ERNEST MAȘEK

Protecția culturală

Se vorbește (nu înseamnă că se și face) mult despre «protecția socială» pe care artizanii translației noastre în economia (de junglă) a pieței libere ar fi datorii să ne-o asigure. Se au în vedere însă doar cițiva parametri ce țin aproape exclusiv de supraviețuirea fiziologică (hrană, căldură, lumină, sănătate). Să zicem că «animalul» din noi va rezista astfel «terapii de șoc», deși există și riscul unei adevărate butadei «operația a reușit, dar bolnavul a murit!».

Ce facem însă cu spiritul, acea entitate sprijinită pe cultură — disidentă în primul rînd prin valoare — care, în contextul agresiv pragmatic al «acumulării primitive a capitalului», riscă să moară prin inaniție? Accesul la valorile sale reprezentative, de la filozofie la artă, devine tot mai restrictiv, prețul materializării lor în forme care să le pună la îndemîna publicului (prin tipar, spectacole, concerte etc.) urmînd sincopele aberante ale mai tuturor preșurilor «liberalizate». Dar cînd majoritatea mai trebuie încă să opteze, pe baza aceluiași buget de familie limitat, între a cumpăra pîne și lapte sau o carte, între a economisi bani pentru încălzirile copilului sau a merge la teatru și la concert, evident că oferta culturală va ieși din competiție. Cu ce consecințe? Transformarea sintagmei «stupid people» într-o tristă realitate. Iată pentru ce strategia «protecției sociale» va trebui întregită printr-una de **protecție culturală** care semnifică, la fel ca prima, susținerea și subvenționarea de către stat a «produselor de bază». Pentru arta spectacolului, aceasta înseamnă, cel puțin în viitorul apropiat, menținerea și sprijinirea instituțiilor teatrale de stat. Pentru că, în domeniul la care ne referim, o asemenea protecție nu o vor putea oferi decît teatrele de repertoriu care, pretutindeni în lume, sînt fie instituții bugetare, de stat, fie integral subvenționate de puternice firme sau concerne industriale. Soluția de viitor preconizată de unii — proliferarea teatrelor particulare («privatizați-vă, tot intrăm în economia de piață», soluție comodă și «rentabilă» și pentru buget, nu-i așa?) — nu poate rezolva, la actualele prețuri de producție, nici chiar în principiu, cele trei coordonate principale avute în vedere de orice protecție culturală: asigurarea **calității, cantității și accesibilității** ofertei. Fiind obligată, spre a supraviețui, să urmărească rentabilitatea cu orice preț, trupă particulară va face, în mod obligatoriu: 1) **concesii de liberare de repertoriu** (menite a aduce cît mai mult public, orice public); 2) **montări limitate** la cel mult două spectacole pe stagiune spre a-și amortiza cheltuielile și a rămîne și cu un profit indispensabil supraviețuirii economice și 3) spre a-și putea asigura acest profit în condițiile în care numărul de spectacole și spectatori este strict limitat, **Indiferent de cerere**, prețul biletelor de intrare va trebui să fie fatalmente ridicat. Astfel, la cele cîteva reprezentații oferite în București de trupa privatizată a «Teatrului Nostru», cu **Tache, Iancke și Cadîr** — singura formație dintre cele privatizate ce a oferit pînă acum un spectacol de o ținută comparabilă cu succesele teatrelor de stat —, biletele au costat **de 4 ori mai scump**, și aceasta în condițiile în care aceste teatre nu dispun încă de sedii și de aparate tehnico-administrative proprii, a căror regie să fie inclusă în cheltuielile de producție. Să ne imaginăm acum că în București, în locul actualelor teatre, ar funcționa 8—10 asemenea trupe particulare (cifra este condiționată de numărul sălilor existente). Aceasta înseamnă că, făcînd abstracție de calitate, din punct de vedere **cantitativ** oferta repertorială de care vor putea beneficia spectatorii nu va depăși 10—12 titluri pe stagiune, **adică atîta cît cuprinde la ora actuală repertoriul unui singur teatru de stat**. În numai cîteva luni, cea parte a publicului obișnuită să meargă măcar de două ori pe lună la teatru ar epuiza astfel întreg evantaiul ofertelor particulare, urmînd ca în restul timpului să rămîna la discreția «șuşelor» (evident, particulare și ele) ce au înflorit

în ultimul timp, exclusiv din dorința de cîștig a unor întreprinzători.

Evident că nu astfel poate fi protejată și menținută calitatea profesională și artistică de înalt prestigiu a artei dramatice românești. Nici apetența pentru valori autentice a publicului **specific de teatru** (ce trebuie recîștigat și format în continuare, nu îndepărtat prin sărăcia ofertei și speriat de preșuri). Ca să nu mai vorbim de soarta, în aceste condiții, a dramaturgiei românești, de șansa ei de a se îmbogăți prin debuturi semnificative.

Iată pentru ce consider că, într-un context în care literatura de consum (cu toate subprodusele ei) acaparează tot mai mult din «spațiul vital» (fizic și spiritual) al artel literare, într-un context în care instituțiile muzicale, de la operă la filarmnici, agonizează din cauza hemoragiei de profesioniști migratori pe alte meridiane, cel puțin în universul artei spectacolului menținerea și sprijinirea în continuare a teatrelor de stat (de repertoriu) reprezintă o condiție minimă, obligatorie a protecției culturale oferite celor care, decenii întregi, s-au deprins să caute și să găsească în cultură, în artă, singura compensație existențială la o viață cenușie, la o realitate stresantă, înșoșitoare și înrobitoare. S-a cîștigat și s-a «consumat», astfel, artă în România, mai ales literatură și teatru, cît niciodată înainte, în întreaga ei istorie spirituală. Să protejăm și să conservăm mai ales aceste **deprinderi**, chiar dacă motivația lor s-a schimbat, căci mi se par singurul antidot eficient împotriva disoluției spirituale dar și morale favorizate de tentațiile hedoniste ale agresivului «bîlci al deșertăciunilor» reprezentat de happenin-gul politic stradal sau de proliferarea formelor de exhibitionism estetic. Lucru cu atît mai important cu cît peste 80% din publicul ce a reînceput să anime sălile de spectacol e alcătuit din tineri. Să protejăm această **nevoie de teatru** a celor tineri sau întineriți prin artă, căci în ea și în nevoia de cultură, în general (interioară, și nu impusă) văd singura sursă de energie capabilă să susțină nu numai ambițioase restructurări economice, ci și indispensabila **resurrecție de conștiință** ce a fost totdeauna și pretutindeni singurul indiciu al unor autentice înnoiri în plan uman.

Șansa reală a teatrului de a se afla și în viitor printre motivațiile, dar și printre semnele unei atari înnoiri, țin însă nu numai de condiția subiectivă a «nevoii de teatru», ci și de o altă conjunctură, «obiectivă», la rîndul ei favorabilă. Și anume de faptul că, dintre toate artele spectacolului, teatrul este poate singura care și-a păstrat intactă și azi integralitatea valorii care l-a consacrat pe plan intern și internațional. Fiindcă nici unul dintre «prinții» scenei românești, ce i-au dat strălucire în confruntările internaționale ale anilor '60—'70, cînd și-a dobîndit prestigiul și rangul de forță mondială a teatrului, nu au părăsit-o între timp, puțînd fi regăsiți și în trupele ovaționate recent la Londra sau Sao Paulo, la Paris sau Montreal. Îmbogățite cu performerii ultimelor generații de absolvenți și fără a fi suportat, precum opera, baletul sau solistica instrumentală, consecințele libertății migratoare a principalilor ei maeștri, arta dramatică românească beneficiază în plus de revenirea la matcă a multora dintre strategii succeselor ei anterioare: regizorii Liviu Ciulei, Lucian Giurchescu, Andrei Șerban, Vlad Mugur, Lulian Vișa ș.a. Teatrul românesc devine, astfel, alături de literatură, unul din semnele spiritualității creatoare românești ce și-au conservat integral competitivitatea internațională, capabile să ne impună atenției universale nu doar prin haotice irosiri de energie în mineriade și confruntări de stradă, ci prin construcții artistice capabile să demonstreze că solul pe și din care se înalță este totuși Europa.

Este o șansă mai reală, deocamdată, decît cea a obținerii unei credibilități economice sau politice, fapt ce transformă protecția culturală amintită într-o implicită **protecție națională**.

Aș vrea totuși să nu fiu greșit înțeles. Pledoaria de mai sus pentru păstrarea preponderanței teatrelor de stat nu se vrea o negare de principiu a oportunității trupelor particulare în peisajul artei dramatice românești, unde ele pot aduce un plus de culoare și o benefică diversitate a modalităților de expresie. Ceea ce am contestat este doar prezentarea acestei direcții de dezvoltare ca o **alternativă** care să înlocuiască în viitor teatrele de repertoriu, acestea oferind deocamdată singura posibilitate de protecție culturală binomului dramaturg-spectator. ■